

sim Meydanı'na açıldığı yerde Fransız Konsolosluğu'nun karşısındaki köşededir. Plana göre sekiz köşeli prizma şeklinde yapılmış olup çok süslü bir kubbesi vardır. Sekizgen planın köşeden köşeye diyagonal mesafesi 7 metredir. Yan tarafındaki çeşmenin üstünde çok güzel bir istifle yazılmış âyet-i kerîme vardır. Maksemin üzerindeki kitâbe altı mısralı olup 1145 (1732-33) tarihini verir. Ancak debi ölçme sandığının iki yanında Cezayirli Gazi Hasan Paşa ve Sadrazam Yûsuf Paşa'ya ait iki kitâbenin tarihleri 1200'dür (1785). Ölçme sandığına gelen su 18 cm. çıkıntısı olan bir çörtenden dökülmekte, sağda ve solda değişik çapta 20 lüleden su dağıtılmakta, sağdaki 10 lüleden Fındıklı-Tophane'ye toplam debisi 10 lüle (520 m³/gün), soldaki 10 lüleden toplam debisi yine 10 lüle Beyoğlu-Galata'ya su verilmektedir. Tam soldaki 4 lüleden toplam debisi 5 lüle (260 m³/gün) olan su Kasımpaşa cihetine ayrılmaktadır (1 lüle ø 26 mm. çapındaki borudan ekseni 96 mm. su yükü altında akan 52 m³/gün debi). Çörtenin üstünde yer alan iki satırlık kitâbe 1145 (1732-33) tarihini verir.

Taksim tesislerinden su alan önemli çeşmelerin bazıları şunlardır. Topçubaşı İsmâil Ağa Çeşmesi (1731), Kabataş'ta Hekimoğlu Ali Paşa Meydan Çeşmesi (1732), Taksim Kazancı Yokuşu'nda Hâfız Ahmed Paşa Çeşmesi (1732), Tophane'de I. Mahmud Meydan Çeşmesi (1732), Azapkapı'da Sâliha Sultan (Azapkapı) Meydan Çeşmesi (1732), Kabataş'ta set üstünde Silâhdar Yahyâ Efendi Çeşmesi (1788), Emîrgân'da Çınaraltı'ndaki meydan çeşmesi (1789), Boryacıköy Karakolu içerisinde II. Mahmud Meydan Çeşmesi (1837), Maçka'da Bezmiâlem Vâlide Sultan Meydan Çeşmesi (1839). Taksim sularının en büyük deposu olan 2730 m³ hacmindeki Taksim su haznesinden başka Kılıçalipaşa haznesi gibi hazneler ve büyük çeşmelerin depoları da suların ekonomik bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca Taksim tesislerinde çok sayıda maslak, su terazisi gibi tesislerle şadırvanlar ve sebiller yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nâzım, *İstanbul Vilâyeti Şehremânetine Evkaftan Devrolunan Sular*, İstanbul 1341 s. 32-37; Saadi Nazım Nirven, *İstanbul Suları*, İstanbul 1946, s. 183-191; Naci Yüngül, *Taksim Suyu Tesisleri*, İstanbul 1957; Kâzım Çeçen, *İstanbul'da Osmanlı Devrindeki Su Tesisleri*, İstanbul 1984, s. 113-142; a.mlf., *İstanbul'un Vakıf Sularından Taksim ve Hamidiye Suları*, İstanbul 1992; a.mlf., *İstanbul'un Osmanlı Dönemi Suyolları* (haz. Celal Kolay), İstanbul 1999.

KÂZIM ÇEÇEN

TAKSİT

(التقسيم)

Bir borcun belli zamanlarda
ödenmesi gereken
parçalarından her biri.

Sözlükte “adalet” ve “paylaştırma” anlamlarındaki **kıst** kökünden türeyen **taksit**, belli zaman dilimlerinde ve belli parçalar halinde ödenmek üzere borcun kısımlara ayrılmasını ifade eder. Bir akidle yüklenilen edimin en az iki farklı zaman diliminde ifa edilmesi halinde bu ifaların her birine taksit, yapılan işleme de taksitli işlem denir. Bu yolla yapılan satış işlemi “el-bey’ bi’t-taksit” diye anılır. Ayrıca fıkıh literatüründe **necm** kelimesi “taksit”, **ten-cim** “taksitlendirme” ve **müneccem** “taksitlendirilmiş” mânasında kullanılmıştır.

Taksitli satış vadeli satışın alt türü olup mutlak anlamıyla vadeli satıştan ayrıldığı nokta satış bedelinin daha sonra bir defada değil belli aralıklarla ödenmesidir. Malın akdin yapılması esnasında teslim edildiği, bedelin ise parçalara ayrılıp her parçanın tarafların kararlaştırdığı zaman dilimlerinde satıcıya ödendiği ve en son taksidin ödenmesiyle deynin ifa edildiği satışa taksitli satış, hem malın hem bedelin parçalara ayrıldığı ve bedelin parçaları ödendiği satışa ardarda teslimli satış sözleşmesi denilmektedir. Yakın dönemde taksitli satış, önceleri ekonomik değeri yüksek dayanıklı tüketim mallarının satımında uygulanan bir yöntem iken artık hemen her malın satımında kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Taksitli işlemlerde akdin konusu mal, hizmet veya her ikisi birlikte olabilir. Uygulama büyük oranda mal üzerinde gerçekleşmekle birlikte hizmet bedelinin de taksitli bağlanması yaygınlaşmaya başlamıştır.

Hukukçu ve iktisatçılar taksitli satışın alıcı ve satıcı yönünden fayda ve zararları üzerinde geniş biçimde durmuştur. Bunun alıcı yönünden faydaları şöylece özetlenebilir: 1. Taksitli satış, ekonomik gücü yüksek olmayan veya ihtiyaç duyduğu malın bedelini karşılayacak kadar birikimi bulunmayan kişiler bakımından bir tür kredi kaynağıdır. Bu sebeple günümüzde finans kurumları, tüketiciye ihtiyaç duyduğu ev ve araba gibi temel ihtiyaç mallarını taksitlendirme yoluyla satma niteliği taşıyan işlem türlerini geliştirmeye çalışmaktadır. 2. Alıcı, ihtiyacı olan malı yeterli para biriktirmeden alabildiği için toplumdaki ha-

yat standardı yükselmektedir. 3. Alıcı, taksitleri genellikle aydan aya ödeyeceğinden her ay bütçesinden belli meblağ ayırmak zorunda kalır ve düzenli tasarruf alışkanlığı edinmiş olur. Taksitli satışın satıcı yönünden başlıca faydaları da şöylece sıralanabilir: 1. Malların sürümü taksitli satış sayesinde artar. Nitekim üretici ve pazarlamacılar, çeşitli dönemlerde taksit miktarları ve taksit sayıları konusunda cazip fırsatlar sunarak satışlarını arttırma yoluna gitmektedir. 2. Taksitli satışın sürümü arttırması yeni sanayi kollarının açılmasına, eskilerinin gelişmesine ve istihdam alanlarının genişlemesine katkı sağlar. 3. Ekonominin durgun olduğu zamanlarda taksitli satış tüketiciyi mal almaya yönlendirir ve piyasanın canlanmasında etkin rol oynar.

Taksitli satışın hem alıcı hem satıcı bakımından -fakat çoğu zaman güçsüz taraf olan alıcı yönünden- sakıncaları ise şöylece sayılabilir: 1. Alıcı peşin ödeyeceği meblağın ve taksit miktarlarının düşük olduğuna aldanarak ileride ödeyemeyeceği bir borç altına girebilir. Kişiler genellikle ileri tarihte ödeyecekleri borcun hesabını daha az titizlikle yaparlar ve sonuçta sözleşme anında öngöremedikleri ekonomik sorunlarla karşılaşabilirler. 2. Çoğunlukla taksitli satış sözleşmeleri genel işlem şartları içeren tek tip sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerde zayıf durumda olan alıcının satıcı karşısında fazla pazarlık gücü olmaz. Alıcı ya satıcının şartlarını kabul ederek sözleşmeyi imzalar ya da sözleşme yapmaz. Her iki durumda da alıcının sözleşmenin içeriğine müdahale etmesi söz konusu değildir. 3. Bazı satıcılar çok yoğun ve cazip reklamlar yaparak alıcının serbest iradesini bozarlar. Böylece alıcının satın almayı düşünmediği malları vazgeçilmez ihtiyaç gibi gösterip almasını sağlarlar. Bu tür reklamlarda genellikle sözleşmenin bütün şartları değil sadece alıcı bakımından cazip gelenler yer alır. Alıcı da sözleşme yapacağı zaman diğer şartlara bakmadan sözleşmeyi imzalar. Akdin uygulanması aşamasında tüketici hiç düşünmediği durumlarla karşılaşabilir. 4. Satıcılar taksit miktarlarını ayarlarken satış bedeli üzerine vade farkı ilâve ederler. Ancak söz konusu vade farkı fâhiş miktarda olabilir ve alıcı ihtiyaç duyduğu malı satıcının belirlediği şartlarda kabul etmek durumunda kalabilir. 5. Satıcılar, alıcının taksitleri ödememe tehlikesine karşılık satış sözleşmesine alıcının aleyhine cezaî şart, muacceliyet, sözleşmeden dönme, yetkili mahkeme gibi bazı kayıtlar koymakta ve alıcı buna rağmen ri-

za göstermeye mecbur olmaktadır. 6. Satıcı, taksitle sattığı ve bedelini almadan alıcıya teslim ettiği malın bedelini kendisi ödemek zorunda kaldığı için daha çok sermayeye ihtiyaç duymakta, bu da sermayesi güçlü olanların piyasada tekel haline gelmesine yol açmaktadır. 7. Satıcı alıcının taksitleri ödeyememesi riskiyle karşı karşıya bulunduğundan bu riski satış bedeline yansıtmakta, bu durumda fiyatlar artmakta ve mal sürümü azalabilmektedir.

Günümüz hukukunda taksitli satış işlemleri tüketici hukuku kapsamında ele alınarak borçlar hukukuna hâkim olan akid hürriyeti ilkesi tüketici lehine sınırlandırılmakta ve alıcının karşılaşılabileceği sakıncalar en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan taksitli satış uzun zamana yayıldığı için tarafların borç ve alacak miktarı ve taksitlerin ödenip ödenmediğinin ispatıyla ilgili hukukî problemlerle karşılaşmakta, bu sorunu aşabilmek için taksit sözleşmelerinin yazılı yapılması geçerlilik şartı kabul edilmektedir. Bu durumda alıcı alışverişin içeriğini tam görebilmekte ve sözleşmeden doğan hak ve sorumluluklarını mukayese imkânı bulmaktadır. Günümüz düzenlemelerinde taksitli satışlarda alıcıyı korumaya yönelik tedbirler olmak üzere sözleşmenin kurulması aşamasında satıcının peşin ödenecek kısım, taksit sayısı ve ödeme süresinin belirtilmesi gibi hususları alıcıya bildirmesi hukuken zorunlu kılınmıştır. Tüketicieye, ayıp muhayyerliği yanında sağlanan kolaylıkların cazibesi altında gereksiz yere, hatta ekonomik gücünün üzerinde yükümlülük altına girmesi, çeşitli yöntemlerle iradesinin etki altına alınması riskine karşı belli süre düşünme imkânı verilmiş, bu süre zarfında (Türk hukukunda yedi gün) hiçbir gerekçe göstermeden sözleşmeden cayma hakkı tanınmıştır.

Türk hukukunda, peş peşe iki taksitin vaktinde ödenmemesi halinde satıcının diğer taksitlerin peşin hale dönüşeceğini alıcıya bildirmesi gerektiği ve bu bildirimden sonra belli bir süre geçmesine rağmen taksitlerin ödenmemesi halinde borcun geri kalan kısmının muaccel hale geleceği kabul edilmektedir. Burada tüketicieyi koruma amacıyla muacceliyet şartına sınırlama getirilmektedir. Taksitli satışta alıcının temerrüde düşmesi halinde vadeli borçların tahsilinde izlenen yol takip edilir. Alacak rehin veya kefalet yoluyla teminat altına alınmışsa bedel bu yoldan tahsil edilir. Bu mümkün değilse malın alıcının elinde olup olmamasına bakılır ve elin-

de ise geri alınır; mal alıcının elinde değilse icraya başvurulur. Günümüzde, malın mülkiyetinin alıcıya son taksitin ödenmesinin ardından devredildiği finansal kiralama (leasing) sözleşmesinde alıcının asıl niyeti malın mülkiyetine sahip olmaktır; fakat satıcı, bu tür akidle taksitleri tahsil edememe ihtimaline karşılık mülkiyeti devretme işini son taksite bırakmaktadır. Eğer alıcı belli bir taksitten sonra temerrüde düşerse daha önce ödediği taksitler kira sayılmakta, temerrüde düştüğü tarihten sonra kira bedelini ödemediği için kira sözleşmesi feshedilmekte ve satıcı malı geri almaktadır. Günümüz hukuk düzenlemelerinde tüketici hakları sebebiyle taksitli satışın feshi kira akdinin feshine göre daha ağır şartlara bağlandığından bazan bu akidler taksitli satışın dolambaçlı bir şekli olarak uygulanmaktadır. Doktrinde bu akidlerin kira veya taksitli satış sayılması konusunda iki yaklaşım bulunmaktaysa da hukukçular arasında hâkim görüş bunları kira akdi sayma yönündedir.

Borç ilişkisinin vadeye bağlanabileceğine dair âyeti (el-Bakara 2/282), Hz. Peygamber'in bir yahudiden vadeli yiyecek satın aldığı yönündeki rivayeti (Buhârî, "Büyü", 14) vb. delilleri dikkate alan fakihler, bedeli sonradan ödenmek üzere yapılan alım satımın câiz olduğunda görüş birliği etmişlerdir (bk. VADE). İslâm tarihinde taksitli işlemlerin uygulandığı bilinmektedir. Cizye, haraç ve diyetin, arazi kirasının taksitler şeklinde ödenmesi gibi uygulamalar bunun örnekleridir. Müşterinin malı taksitli almayı tercih ettiğinde aynı mal için peşin fiyatından daha fazla fiyat ödeme durumunda kalmasının fikhî izahıyla ilgili tartışmalar vadeli satışlardaki vade farkının hukukî durumuyla ilgilidir. İslâm hukukçularının çoğunluğu bu tür işlemleri genellikle câiz görmektedir (tartışmalar ve değerlendirme için bk. VADE FARKI). Gerekle kuruluş ve geçerlilik şartları gerekse hükümleri bakımından taksitli satış satım akdi gibidir. İlgili naslardan hareketle fakihlerin ekserisi vadeli borç ilişkisinin yazıya geçirilmesinin mendup, bazı fakihler ise farz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Taksitli satışların yazıya geçirilmesini de bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Taksitli satış bakımından özel öneme sahip bir husus taksitlerin miktarı ve ödeme zamanının açık şekilde belirlenmesi gereğidir; bu konuda bilinmezlik söz konusu olursa akid fâsid kabul edilir. İslâm hukukunda akid tamamlandıktan sonra sebepsiz cayma muhayyerliği tanınmamakla birlikte günümüzde taksitli satışta tüketicieyi ko-

ruma gerekçesiyle tanınan, belirli süre düşünme ve bu süre içinde cayabilme hakkı maslahat ve kamu düzeni ilkeleriyle temellendirilebilir; ancak bunun satıcı açısından hak ihlaline yol açacak biçimde kullanılması meşru sayılmaz.

İslâm hukukçuları, akid ve şart hürriyeti ilkesi gereğince taksitli satışlarda taksitlerden birinin ödenmemesi durumunda geri kalan taksitlerin muaccel hale geleceğini şart koşmanın câiz olduğunu kabul etmiştir (İbn Nüceym, VI, 133; İbn Âbidîn, IV, 531). İslâm hukukuna göre taraflar bedel üzerinde anlaştıktan sonra satıcı fiyat değişikliğine gidemez. Alıcının borcunu ödeyememesi durumunda temerrüt sebebiyle ilâve bedel talep edilmesi faiz sayılacağından câiz değildir. Bununla birlikte alıcının taksitlerini zamanında ödeyememesi halinde satıcının enflasyon sebebiyle uğrayacağı zararın tazmin ettirmesi konusunda satıcıya haksızlık olacağı gerekçesiyle cevaz veren ve faiz gerekçesiyle cevaz vermeyen iki farklı yaklaşım vardır. Günümüz İslâm hukukçularının çoğunluğu ilk yaklaşımı tercih etmektedir. İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi'nin Cidde'de 14-20 Mart 1990 tarihinde yaptığı altıncı toplantısında aldığı 51/2/6 sayılı kararında, vadeli satışta peşin fiyatından daha fazla ücret istemenin ve sürenin belirlenmesi şartıyla vadeli satış taksitler halinde yapmanın câiz olduğu, taksitlerin ödenmemesi durumunda geciken her ay için ilâve ücret talep etmenin faiz niteliği taşıdığı için câiz sayılmadığı, borçlunun vadesi gelen taksitini ödemeyip borcunu geciktirmesi câiz görülmemekle birlikte kendisine cezaî bir ödeme yaptırmanın câiz olmayacağı, borçlunun taksiti ödememesi durumunda geri kalan taksitlerin peşin hale dönüşmesi şartıyla anlaşma yapmanın ise câiz olduğu belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

- Lisânü'l-'Arab*, "kşş" md.; Kâsânî, *Bedâ'î*, III, 190; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, VI, 133; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), IV, 531; Ali Haydar, *Dürrü'l-hükkâm*, İstanbul 1330, I, 110; Bilmen, *Kamus*², VI, 29; Hamdi Döndüren, *İslâm Hukukuna Göre Alım-Satım*da Kâr Hadleri, Balıkesir 1984, s. 159-164; a.m.f., *İslâmî Ölçülerle Ticaret Rehberi*, İstanbul 1998, s. 95, 96, 174, 196; Refik Yünus el-Misrî, *Bey'ü't-taksit: Tahlîl fikhî ve iktisâdî*, Beyrut 1990, tür.yer.; Rahmi Yaran, *İslâm Hukukunda Borcun Gecikmesi: Borçlunun Temerrüdü Alacaklının Temerrüdü*, İstanbul 1997, s. 124, 126, 146-168, 189-194; Abdullah Çelik, *Türk Hukukunda Taksitle Satış Sözleşmesi* (yüksek lisans tezi, 2002), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 41,

42; Servet Bayındır, *İslâm Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, İstanbul 2005, s. 77-87, 136-138, 144-151; Abdülaziz Bayındır, *Ticaret ve Faiz*, İstanbul 2007, s. 138-148; Recep Özdirek, *İslâm Hukukunda Akit Hürriyetini Sınırlayan Durumlar*, İstanbul 2009, s. 40-42; M. Abdüllatif Sâlih el-Ferfûr, "Bey'ut-taksîti", *Mecelletü Mecma'i'l-fikhi'l-İslâmi*, VI/1, Cidde 1990, s. 195-202; M. Atâ es-Seyyid, "Bey'ut-taksîti", a.e., VI/1 (1990), s. 205-214; İbrâhîm Fâzil ed-Dîbû, "Bey'ut-taksîti", a.e., VI/1 (1990), s. 217-246; Ali Ahmed es-Sâlûs, "Bey' bi't-taksîti: Nazarât fi't-tatbîki'l-'ameli", a.e., VI/1 (1990), s. 249-273; M. Rızâ Abdücebbar el-Anî, "Taksîtu'd-deyn fi'l-fikhi'l-İslâmi", a.e., VI/1 (1990), s. 277-290; Nizâmeddin Abdülhamîd, "Hükümü ziyâdeti's-sîri fi'l-bey' bi'n-neşi'e şer'an", a.e., VI/1 (1990), s. 357-383; M. Takî el-Osmânî, "Ahkâmü'l-bey' bi't-taksîti", a.e., VII/2 (1992), s. 29-67; M. Ukle el-İbrâhîm, "Hükümü bey'i't-taksîti fi ş-şer'â ve'l-kânûn", *Mecelletü ş-şer'â ve'd-dirâsâti'l-İslâmiyye*, IV/7, Küveyt 1987, s. 135-222; C. E. Bosworth, "Taksîti", *EP* (İng.), X, 144.

RECEP ÖZDİREK

TAKTÎ

(التقطيع)

Şiiri

tef'ile, hece ve harflere göre bölümleme anlamında edebiyat terimi.

Sözlükte "kesmek" mânasındaki **kat'** kökünden türeyen **taktî'** "kesmek, parçalara ayırmak" demektir. Terim olarak bir şiiri yazıldığı veznin tef'ilelerine uygun biçimde bölümlere, uzun ve kısa hecelere ayırma ifade eder. Taktî' işlemi, şiirin yazıldığı yahut söylendiği vezin ve bahri belirlemek ve şiirin bunlarla ne kadar uyum içinde bulunduğunu kontrol etmek için yapılır. Bu da lafzî yazının (beytin telaffuz edilen harflerinin) aruz yazısı denilen sembol diline aktararak gerçekleştirilir. Aruz hatında kısa heceler (u), "ve" (v) veya nokta (.) işareti, uzun heceler tire / keşide ile (-) gösterilir. Harekesiz harfler sükûn / sıfır (o), harekeli harfler dikey veya eğik keşide işaretiyle (/) belirtilir. Taktî' işlemi için şiirin bir beyti belirlenen üç şekilden biriyle kısımlara ayrılır. 1. Hece taktîi. Beyit uzun ve kısa hecelere bölünerek aruz hattıyla gösterilir. 2. Aruz erkânına (tef'ileler) göre taktî'. Beyit aruz tef'ilelerine göre parçalara ayrılır. 3. Harf taktîi. Beytin her harfi aruz sembollerine gösterilir. Bu taktî'ler şu örnek üzerinde görülebilir: قَفَا نَبَاتٍ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ

Taktî türü	قَفَا نَبَاتٍ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ
1. Hece taktîi	قَفَا نَبَاتٍ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ
2. Tef'ile taktîi	قَفَا نَبَاتٍ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ
3. Harf taktîi	قَفَا نَبَاتٍ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ

Arapça manzum metinlerin taktîinde Arap yazı sisteminden doğan bazı hususlar kaynaklarda ayrıntılı biçimde işlenmiştir. Taktî'de kelimelerin yazılışına değil telaffuzuna ve gerçek değerdeki harflerine itibar edilir. İmlâ gereği yazılan, fakat telaffuz edilmeyen harfler değerlendirilmez. Buna göre taktî' esnasında bazan yazılmayan harflerin imlâda varmış gibi göz önüne alınması gerekir. Bu durumu şöylece göstermek mümkündür: 1. Şeddeli harfler birincisi sâkin, ikincisi harekeli iki harf diye kabul edilir: هَدَبٌ → هَذَبٌ (ب-) gibi. 2. Medli harfler birincisi harekeli, diğeri sâkin iki harf olarak kabul edilir: آتَمٌ → أْتَمُنٌ (ب-) gibi. 3. Tenvin sâkin bir nûn (ن) kabul edilir ve aruz yazısında açık nun şeklinde gösterilir. Tenvinli harf uzun heceye tekabül eder: عَيْدٌ → عَيْدُنْ (ب-) gibi. 4. İmlâda yazılmayan, fakat telaffuz edilen harfler taktî' esnasında değerlendirilir: هذا → هَذَا (ب-) لَكِنْ → لَكِنْ (ب-) الرَّحْمَنُ → الرَّحِمَنُ (ب-) يَاسِينَ → يَاسِينَ (ب-) gibi. 5. Hû "o" zamiri ötre (hû) veya esre (hî) harekesine göre vâv veya yâ med harfleriyle uzatıldığından uzun hece sayılır: أَنَّهُ → إِنَّهُ (ب-) بَيْتِي → بَيْتِي (ب-) gibi. "هَمْ" ve "هَمْ" zamerleri vezni tamamlamak veya işbâ' için vâv med harfiyle uzatılabilir: هَمُو، كَمُو gibi. 6. Kafiye veya mısra sonundaki hareke işbâ' için uzun heceye dönüştürülebilir. Bu durumda harekeye uygun med harfi var olarak kabul edilir: يَلْعَبُو → يَلْعَبُ (ب-) يَلْعَبُ → يَلْعَبُ (ب-) gibi.

Bazan imlâda yazılan harfler yokmuş gibi değerlendirilir. Bu durumu da şöylece göstermek mümkündür: 1. Cümle içinde vasil elifi ister isimlerde ister fiillerde olsun taktî' esnasında yok sayılır: قَلِّ اعْمَلُوا (ب-) قَلِّ اعْمَلُوا (ب-) gibi. 2. Kamerî harflerden biriyle başlayan kelimenin başında bulunan "ا" takısındaki elif (ا) harfi vasil durumunda yok sayılır: طَلَعَ الْقَمَرُ (ب-) طَلَعَ الْقَمَرُ (ب-) gibi. Şemsî harflerden biriyle başlayan kelimenin başında bulunan "ا" takısı tamamen yok sayılır, ancak onu izleyen ilk harf mükerrer olur: غَابَتِ الشَّمْسُ → غَابَتِ الشَّمْسُ (ب-) gibi. Eğer şemsî harflerden biriyle başlayan kelime cümlenin ilk kelimesiyse bu durumda başında bulunan "ا" takısının sadece lâm (ل) harfi yok sayılır ve ilk harf mükerrer olur: أَشْشَمْسُ → أَشْشَمْسُ (ب-) gibi. 3. İlet harfiyle sona eren cer harflerinden sonra sâkin bir harf gelirse, illet harfi yok sayılır: فِي الْأَرْضِ = فِي الْأَرْضِ (ب-) gibi. 4. Kendisinden sonra sâkin harf gelen elif-i maksûre, yâ-i menkûsa ve çoğul "vâv" ile bu "vâv"dan sonraki elif harfi aruz

imlâsında yok kabul edilir: أَلْتَمَى الْجَمِيلُ → قَاضٍ لِقَضَاةٍ → قَاضِي الْقَضَاةِ (ب-) أَلْتَمَى الْجَمِيلَ (ب-) سَمِعَ لِلنَّوْ → سَمِعُوا لِلنَّوْ (ب-) gibi. 5. Yine imlâda yazılıp telaffuz edilmeyen harfler aruz ve taktî' imlâsında yok sayılır: عَمَرُو وَاوَلَكُ وَاوَلَكُ وَاوَلَكُ وَاوَلَكُ kelimelerindeki elif harfleri gibi.

Taktî' esnasında takip edilmesi gereken kurallar İmruülkays'ın مَكَرُونٌ مَقْبِيلٌ مَدْبِيرٌ مَعًا مَكَرٌ مَقْرٌ مَقْبِلٌ مَدْبِيرٌ مَعًا مَكَرٌ مَقْرٌ مَقْبِلٌ مَدْبِيرٌ مَعًا şeklinde beytinde şöylece uygulanabilir: Şiir beytinin telaffuz edildiği şekle göre yazılmasına aruz imlâsı denir. Buna göre beytin yazılışı şöyle olur:

مَكَرُونٌ مَقْرُونٌ مَقْبِيلٌ مَدْبِيرٌ مَعًا
كَجَلْمُودٍ صَخْرُونِ حَطَطُهُ سَسِيلٌ مِنْ عَلِيٍّ

Bundan sonra yapılması gereken şey okunuşuna göre yazılan metni uzun (kapalı) ve kısa (açık) hecelerden oluşan tef'ilelere ayırmak ve bu tef'ileleri aruzdaki bahirler ve onun alt vezinlerine uygun düşecek biçimde karşılaştırmaktır. Bunu İmruülkays'ın beytinde şu şekilde uygulamak mümkündür:

مَكَرُونٌ / مَقْرُونٌ مَقْ / بَلْنٌ مَدْ / بَرْنٌ مَعْنٌ
كَجَلْمُودٍ / دِصَخْرُونِ حَطْ / طِهْ سَسِيْ / لٌ مِنْ عَلِيٍّ
مَفَاعِلُنْ / مَفَاعِلَيْنْ / فَعُولُنْ / مَفَاعِلُنْ

Tablodan da anlaşılacağı gibi beyit tavil bahrindedir. Bu hususun kolayca halledilebilmesi için Halîl b. Ahmed tarafından on beş olarak belirlenen, daha sonra Ahfeş el-Evsat'ın ilâvesiyle on altıya çıkarılan ve "bahr" adı verilen aruz vezinlerinin iyi bilinmesi şarttır. Burada değinilmesi gereken hususlardan biri de içerdiği zihaf ve illetler sebebiyle bazı tef'ilelerin birbirine çok benzemesi, bu sebeple taktî' yapan kişinin bulduğu vezinden emin olmak için şiirin birkaç beytinin aynı anda taktîni yapması gerektirir. Şiirde taktî' işlemi eskiden genellikle kulak yoluyla, yani pratiğe dayalı olarak uygulanırdı. Bu esasen vezinle şiir okumanın ilk merhalesidir. Şair, şiir zevkine sahip bir kimse veya aruzda belli başlı kullanımları öğrenen kişi bunları tabii bir seyir içinde yapar. Bazı bahirlerin ve bunlardaki bazı vezin şekillerinin bir taraftan mûsiki, diğer taraftan nazım şekli ve muhteva ile yakından ilişkili olduğu göz önüne alınırsa müziğe duyarlı bir kulağa sahip olunması, şiirin aruz imlâsına göre okunuşu sırasında elle diz üstüne ya da ayakla yere ritmik bir şekilde vurulması, öte yandan Arap şiirinde daha çok